

เราสร้างตน

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

เทศน์บนศาลา วันที่ ๒๘ กันยายน ๒๕๔๓

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากคต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

กรรมจำแนกสัตว์ให้เกิดต่างกัน กรรม กรรมคือการกระทำ กรรมในหัวใจถ้ายังมีอยู่ การกระทำในหัวใจ การกระทำไม่ได้กระทำที่กายนะ การกระทำที่ใจ ใจยังมีเชื่ออยู่ ใจยังมีการคิด ใคร่ครวญอยู่ ใจยังมีคิดต้องการอยู่ กรรม มโนกรรม กรรมอันนั้นพาให้เกิด กรรมจำแนกสัตว์ให้เกิดต่างๆ กัน การเกิดมาของสัตว์ สัตว์โลกนะ สัตว์โลกเกิดมาแล้วเกิดมาเพื่อชดใช้กรรม ชดใช้กรรมเพราะเชื่อมั่นมีอยู่ในหัวใจ ในหัวใจมีอยู่ก็ต้องดำรงชีวิตไป

กรรมจำแนกสัตว์ให้เกิดต่างๆ กัน สัตว์เกิดแล้วก็ปรารถนาแต่ความสุข ปรารถนามีความสุขมีความเจริญทุกคนนะ คนเราเกิดมาต้องการความเจริญรุ่งเรืองของเรา เราพยายามหาอยู่ แสวงหาอยู่ ความเจริญรุ่งเรืองขนาดไหนก็แล้วแต่ มันมีการขึ้นๆ ลงๆ ความขึ้นๆ ลงๆ หมายถึงว่า ใจดวงนั้นเคยทำบุญกุศลมาขนาดไหน บุญกุศลก็ส่งเสริมนะ บุญกุศลส่งเสริม

คุณเกิดมาด้วยกัน ประกอบอาชีพ บางคนประสบความสำเร็จ บางคนประกอบอาชีพ ทุกข์ยากขนาดไหนก็ทุกข์ยาก ต้องทนไปนะ ทนไปอย่างนั้น ไม่เคยประสบความสำเร็จในชีวิตของเขา เห็นไหม นี่คือการสร้างโลก การสร้างโลก เราเกิดขึ้นมาในโลกแล้ว เราก็สร้างโลกของเราไป ต้องสร้างโลกไปแบบนั้น เพราะมันเป็นการบังคับมาโดยสัจจะความจริง เกิดมามีทุกข์ประจำแนบในหัวใจนั้นมา

ทุกข์นี้เป็นอริยสัจ แต่เรามองไม่เห็นทุกข์นั้น แต่เวลาเกิด ในการบังคับของร่างกาย ในธาตุ ๔ ชั้น ๕ บังคับให้ต้องแสวงหาเพื่อบำรุงบำเรอเขา เราต้องแสวงหา ความแสวงหาเพื่อปากเพื่อ

ท้องนี้มันเป็นสัจจะความจริงอันหนึ่ง อันนี้เราต้องทำกันไป การทำอันนี้มันเป็นการสร้างโลก สร้างโลกนี้สร้างโลกอันนี้หนึ่ง ยังสร้างผลประโยชน์มา การสะสมมา การกระทำมา เพื่อแสวงหา มาแล้วมันก็เป็นการติดห่วงอยู่อย่างนั้น ความเป็นห่วงเป็นใยกับสิ่งที่เราสะสมมา

ความสะสมมานั้น ตัวอย่างของที่เรามาหาสิ ขึ้นทะเบียนเป็นของของเรานะ อย่างเช่นรถเช่น เรานี้ขึ้นทะเบียนเป็นของของเรา เวลาเขาลักเขาขโมยไป เราได้แต่กระดาษแผ่นเดียว เราได้แต่กระดาษแผ่นเดียวนะ สิ่งนั้นโดนลักโดนฉกโดนขโมยไป มันหายไปแล้ว มันไม่ได้เป็นของของเรา เราได้แค่กระดาษแผ่นนั้นแผ่นเดียว ทั้งๆ ที่ติดราทะเบียนเป็นของเรานะ มันยังไม่ใช่ของเรา สิ่งใดๆ ในโลกนี้อาศัยกันอยู่เท่านั้น เราต้องอาศัยเขาอยู่ อาศัยเขามันเป็นความไม่จริง

การสร้างโลก โลกนี้หมุนเวียนไปตลอดเวลา วันนี้ พรุ่งนี้ มะรืนนี้ มันต้องเวียนไปไม่มีวันที่สิ้นสุด โลกนี้หมุนไปวันยังค่ำ แล้วชีวิตนี้ก็หมุนไปเหมือนกัน แล้วเราสร้างโลก เราพยายามดึงไว้ของเรา มันเป็นไปไม่ได้ สิ่งนั้นจะให้อยู่กับเรา มันเป็นไปไม่ได้เลย แต่สิ่งที่เป็นไปไม่ได้ เราว่าเป็นไปได้ ความเป็นไปของเรานี้คือความหลงของเรา ความหลงของเราอยู่ในวัฏวนนี้ นี่วัฏฏะเรื่องของโลกประจำโลกนะ เราเกิดมาภพนี้ชาตินี้เรารู้ว่าเกิดมาชาติเดียว เราเกิดมาแล้วเราก็เป็นเรา อยู่ที่นี่ แล้วตายไปก็เกิดตายสูญ ตายเปล่า ตายไม่มีนะ ตายสูญ ตายเปล่า ตายไม่มี ทำไมมันทุกข์ร้อนอยู่ที่ในหัวใจ หัวใจมันเกิดดับๆ แล้วมันตายวันละก็หนึกครั้งต่อในหัวใจดวงนั้น

ใจดวงนี้ตายจริงๆ ด้วย ตายโดยสมมุติที่เป็นวันเป็นคืนนี้ ตายโดยสมมุตินี้ สมมุตินี้ก็ต้องตายไปด้วย เพราะเราเกิดมาเป็นมนุษย์ เห็นไหม ๑๐๐ ปีของเราเราก็เกิดมา เกิดตายในภพมนุษย์นี้ ตายไปๆ แล้วมันก็จะสมวัน วันคืนล่วงไปๆ เราก็แสวงหาไปประสาของเรา เราแสวงหาของเรา อยากจะมีความสุข อยากจะมีความสุขเป็นไปได้ออกกับหัวใจนะ ไม่สุขก็ให้มันมีทรงตัวได้ แล้วมันทรงตัวไว้ไม่ได้เลยใจนี้ เพราะมันเกาะเกี่ยวอยู่กับโลกเขา

สร้างไปเกิด สร้างโลก สร้างไปขนาดไหนมันก็สักแต่เป็นสมบัติของโลก สมบัติของโลกมันอยู่ที่นี้ ใครมีปัญหามาก ใครมีความฉลาดมาก ก็แสวงหาสิ่งนั้นเป็นของเราได้ คนที่มีปัญหาน้อย คนที่มีปัญหาน้อยก็ทำได้แต่ปัญหาของเขา อันนี้มันก็เป็นอำนาจวาสนา อำนาจวาสนาของคนไม่เหมือนกัน บางคนมีความคิดฉับไว ความคิดแหลมคม นี่มันทำได้ เห็นไหมฉลาด ถ้ากิเลสมันพาใช้ มันก็ไปยุ่งยากใหญ่ๆ ถ้ากรรมมันพาใช้ละ กรรมพาใช้อย่างไร? กรรมพาใช้มันก็เป็นประโยชน์ใจ เป็นประโยชน์ อันนี้เป็นในศาสนาเรา

เราเกิดเป็นมนุษย์แล้ว เรามีบุญวาสนา เพราะในหลักธรรมนะว่า การเกิดเป็นมนุษย์นี้แสนยาก เกิด เห็นใหม่ เกิดเป็นมนุษย์ เกิดเป็นมนุษย์เหมือนเขาโคมีอยู่ ๒ เขา เกิดในวัฏฏะ เกิดในภพชาติ เกิดในสิ่งที่ว่าทุกข์ยากนี้ เปอต อสุรกาย พวกผี พวกสัตว์เดรัจฉานนะ เหมือนกับชนโค แล้วเขาโคกับชนโคมันต่างกันได้ไหม

ในวัฏฏะ ใน ๓ โลกธาตุนี้ มันถึงน่าเป็นที่ว่าเราพบพระพุทธศาสนา ศาสนาสอนตั้งแต่พื้นๆ...พื้นๆ หมายถึงว่าให้ทำคุณงามความดี ความเคยใจ ความคะนองของใจ ใจอยากทำตามใจของตัว อันนั้นลุดครั้งไว้ อย่าทำตามอันนั้นไปเกิด ทำอันนั้นไป เห็นใหม่ สิ่งที่ทำแล้วนึกคิดย้อนหลังแล้วว่ามันไม่ดี สิ่งนั้นไม่ควรทำเลย แต่เราก็ห้ามใจของเราไม่ได้ ทีนี้พอเราห้ามใจของเราไม่ได้ ใจเราเออะไรมาเทียบเคียงล่ะ? ก็ต้องเอาศาสนามาเทียบเคียงใช้ไหม

ศาสนาบอกว่า “ทำดีต้องได้ดี ทำชั่วต้องได้ชั่ว” เราทำคุณงามความดีไปแล้วมันไม่เห็นผลดีตอบแทนเรามาเลย เราทำดีมาทั้งชีวิตทำไมมันทุกข์ยากอย่างนี้ ทุกข์ยากอย่างนี้

ทุกข์ยากเพราะมันยึดมันถือมัน มันพยายามขวนขวายกัน มันยึดไว้ด้วยความตระหนี่ ด้วยความที่เราไม่รู้ ทุกข์สุขนี้มันอยู่ที่หัวใจเรายึดมันถือมันนะ วันนี้สิ่งของที่อยู่กับเรานี้ ถ้าเราไม่พอใจมันจะกระวนกระวายมากเลย จะมีความทุกข์อยากผลัดไสลออกไป แต่ถ้าไปเจอนักปราชญ์ยอดครู เขาบอกว่าสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ประเสริฐนะ โลกนี้หาไม่ได้ มีชิ้นนี้ชิ้นเดียว...มันจะมีความพอใจว่าเรานี้มีอำนาจวาสนา มันเป็นเพราะเราไม่เข้าใจใช้ไหม เราไม่เข้าใจเรื่องสมบัติอันนั้น เราก็ไม่ต้องการสิ่งนั้น แต่ถ้าสมบัติอันนั้นมีคุณค่าขึ้นมา เราก็ต้องการสมบัติสิ่งนั้น

สมบัติผลัดกันชมในโลกนี้มันก็หมุนเวียนไป เขาต้องพลัดพรากจากเรา เราไม่พลัดพรากจากเขา เขาก็ต้องพลัดพรากจากเรา แม้แต่เราก็ต้องพลัดพรากจากเขา เราต้องพลัดพรากจากเขา เห็นไหม ถึงบอกเป็นสมบัติของโลกเขา เราเกิดมานี้เรามีอำนาจวาสนาที่ว่าเป็นมนุษย์แล้วพบพระพุทธศาสนา ศาสนาสอนเรื่องให้เราเข้าใจสิ่งนั้น เราเข้าใจด้วยปัญญาโลก ปัญญาของเราที่เราคิดอยู่นี้ว่ามีปัญญาๆ นี่ปัญญาของโลกที่เราคิดได้ เราศึกษาได้ เราเล่าเรียนได้ แต่ปัญญานี้เป็นปัญญาวิชาชีพ วิชาชีพที่จะแสวงหามาเพื่อธาตุขันธ์ เพื่อสิ่งที่ต้องดำรงชีวิตไป

เกิดมาชีวิตหนึ่งเราก็บำรุงบำเรอเป็นต้องใช้ชีวิตนี้ให้คุ้มค่า คุ้มค่าในทางที่ว่าเราสร้างให้เป็นคุณสมบัติ เป็นคุณงามความดีของเรา เพื่อเป็นบุญกุศลเกิดต่อไปในชาติหน้า เพื่อเป็นบุญกุศลเห็นใหม่ ถ้าบุญกุศลพาไป ในวัฏฏะนี้วนเวียนไป จิตนี้ต้องเกิดแน่นอน ตามหลักธรรมนะ

หลักธรรมว่าจิตนี้ต้องเกิดแน่นอน จิตนี้ไม่มีที่สิ้นสุด ไม่มีต้นไม่มีปลาย เกิดตายมาแล้วไม่รู้ก็ภพชาติ แล้วยังต้องเกิดตายไป

แต่ถ้าคนตาบอดเดินทางนี้มันมีความทุกข์ สะเปะสะปะไปตามแต่คนตาบอดจะก้าวเดินไป เพราะคนตาบอดมองไม่เห็นทาง แต่มีศาสนาชี้นำทางให้ ทาน ศีล ภาวนา...ทาน ศีล ภาวนา นี่เป็นหลักของศาสนาเลยนะ ทานเพื่อประโยชน์โลกเขาด้วยประโยชน์เราด้วย เราเป็นผู้ให้ เราเป็นผู้ให้ความสุข หยิบยื่นความสุขให้คนอื่น คนอื่นได้ความสุขจากเราหยิบยื่นขึ้นไปให้ นี่ ผลของบุญกุศล ผลของทาน ผลของวัตถุนั้นขึ้นหนึ่ง ผลของความสุขใจ ใจดวงนั้นได้ความสุข

สุข หมายถึงว่าเขาไม่ว่าเหวี่ยง อย่างใดก็มีคนจุนเจือเขา วัตถุนั้นก็ให้ร่างกายเขาได้ใช้ประโยชน์ไป แต่หัวใจของเขาอบอุ่น หัวใจของเขามีความชุ่มชื้นขึ้นมา แล้วก็ส่อออกมาจากแววตามีความสุข ยิ้มแย้มแจ่มใสให้เราเห็น นั่นนะ ทานมันให้ผลอย่างนั้น แล้วความสละทานเข้าไปความสุขจะย้อนกลับมาที่เรารู้ เห็นไหม ย้อนกลับมาที่เรากลายเป็นสุขอันนั้น สุขอันนั้นเข้าไป

การจาคะ การสละออก นี่ทาน ศีล ความกำหนดให้ใจเป็นปกติ เราไม่เบียดเบียนเขานะ ศีลนี้ไม่เบียดเบียนเขาหนึ่ง แล้วสมบัติที่เราว่าเราหาทุกข์หายากนะ สมบัติเราหายาก ถ้ามีศีลอยู่ สมบัตินั้นจะปกครองรักษาไว้ได้ง่าย เพราะมีศีล ศีลนี้เป็นโกะ โกะเพราะเราไม่สุรุ่ยสุร่าย เราไม่ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย ส่วนใหญ่เราจะคิดกันแต่เรื่องว่ารายจ่ายไม่พอๆ มันจ่ายไม่มีที่สิ้นสุด รายจ่ายกับรายรับ รายรับเราหามาแล้วไม่พอจ่ายๆ ไม่พอจ่ายนะ ถ้าจะเอาตามความเห็นของใจ ใจมันจะไปตามรูป รส กลิ่น เสียง นั้นนะ

คูสิ รูป รส กลิ่น เสียงในโลกเขามันเป็นตัวจุดกระชากลากไป แล้วมันก็เข้ากับกิเลสได้ กิเลสนี้มันชอบรูป รส กลิ่น เสียง...รูป รส กลิ่น เสียงนี้ทำให้หัวใจนี้มันเป็นการเคลิบเคลิ้ม เป็นการไม่เข้าใจ มันคิดว่าอันนั้นเป็นความสุข มันสุขที่ตรงไหน มันสุขต่อเมื่อถ้าเรายังหลงไหลในรูป รส กลิ่น เสียง มันมีความสุขที่มันต้องไปผจญมา แล้วมันก็จะมาพลี มาถึงร่างกายทรุดโทรมเสียไป นี่ร่างกายทรุดโทรมเสียไป เสียทั้งเงิน เสียทั้งเวลา เสียทุกอย่าง แล้วเสียเวลาเวลาที่เราคควรจะสร้างตน

ถ้าเราสร้างตนของเราได้ เห็นไหม เราไม่สร้างโลก โลกนี้มันก็เป็นการสะสมบุญกุศลของเราเหมือนกันส่วนหนึ่ง เป็นพื้นฐานให้เราเป็นคนตาดีเดินไปในโลกนี้ นั่นคือการสร้างโลก นี่

สร้างในโลกปัจจุบันนี้ แล้วมันจะให้ผลบุญกุศลนี้ ให้จิตใจนี้พาดายพาเกิดในสิ่งที่ดี ในคติที่ชอบ ในสิ่งที่ดีในคติที่ชอบใจดวงนั้นก็จะมีความสุขพอแต่อัฏภาพของใจดวงนั้น

หลักของศาสนานี้เหมือนกับดวงอาทิตย์ ดวงอาทิตย์ส่องลงไปไม่ถึงว่าบ้านของคนเศรษฐี บ้านของคนยาก ดวงอาทิตย์ไม่มีลำเอียงส่องแสงสว่างไปในโลกนี้เหมือนกัน นี่เหมือนกัน ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสรู้ธรรมมาแล้ว ก็เผยแผ่ธรรมมาวางธรรมไว้ ๕,๐๐๐ ปี ให้พวกเราได้แสวงหา ได้แสวงหาทรัพย์สมบัติออกมาจาก ธรรมอันนั้น ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าคือดวงใจขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เป็นธรรม เป็นพระอรหันต์สิ้นจากกิเลส แล้วเป็นสยัมภูนะ เป็นพุทธวิสัย เข้าใจหมด มองเห็นทะลุทั้งโลกนอกโลกใน

โลกนอก โลก ความเป็นไปเป็นไปของโลกจะเป็นไปอย่างไร ในพระไตรปิฎกว่าไว้หมดแล้วว่าต่อไปโลกจะเร่าร้อน จะไปข้างหน้า เพราะศาสนานี้จะเสื่อมไป เพราะหลักของศาสนานี้ละเอียดอ่อนมาก ละเอียดอ่อนลึกซึ้งจนเราต้องพยายามศึกษากันเข้าไป แล้วมันศึกษาไม่ได้ เพราะมันขัดกับความเห็นของเรา ขัดกับกิเลสของเรา กิเลสมันต้องการความสะดวก กิเลสมันต้องการความสบาย ถึงว่าหลักของศาสนา คนถึงว่าอยากได้เป็นชาวพุทธ แต่ต้องทำบุญแล้วได้บุญ บุญกุศลจะมალอยมาๆ อย่างนั้น นั่นคิดไปอย่างนั้น

แต่หลักของศาสนามันละเอียดลึกซึ้งไปมากกว่านั้น มากกว่านั้น ถึงว่าเรื่องของกรรม เรื่องของสายพานออกมา สายของกรรม เรื่องของการเกิดมานี้กรรมพาเกิด เกิดมาแล้วยังทำคุณงามความดี ถ้ากรรมสิ่งที่เราเคยทำไม่ดีไว้มันมาตัดรอน เราทำขนาดไหนไป ทำไปเกิด แต่ก็ต้องทำ ทำแล้วเข้าใจ ถ้าเราเข้าใจเรื่องของกรรม ยอมรับเรื่องของกรรม สิ่งที่เราทำอยู่นี้เราทำมาด้วยมือของเราทั้งหมด ไม่ชาติใดก็ชาติหนึ่งเราเคยสะสม เราทำสิ่งนั้นมานานถึงให้ผลกับเรามา ถ้าเราไม่เคยทำ ความดีหรือความชั่วมานี้มันก็ต้องไม่มีจิตดวงใดไม่เคยเป็นอย่างนั้น มันก็ต้องไปอีกอย่างหนึ่ง คือว่ามันต้องนึกถึงประสบความสำเร็จของใจดวงนั้นไปทุกอย่าง

เรามีเงินเราต้องการซื้ออะไร เราก็ต้องการซื้อได้ใช่ไหม แต่บางทีเรามีเงินก็ซื้อสิ่งนั้นไม่ได้ เพราะสิ่งนั้นมันหมด ถึงว่าโอกาสที่สิ่งนั้นไม่มี เราปรารถนาซื้อไม่ได้ เห็นไหม ขนาดเรามีเงินอยู่เราต้องการสิ่งที่เราปรารถนา มันยังไม่สมความปรารถนา แล้วนี่การกระทำของเรานี้มันเข้ากับสิ่งของสังคมโลก มันเป็นตัวสังคัม ตัวสังคัมนี้ต้องทำมีตอบสนองกัน มีตอบสนองกันด้วยความ

เบียดเบียนกัน ความกลั่นแกล้งกัน โลกก็มีอย่างนั้น ถ้าโลกมีอย่างนั้นมันก็ต้องกระทบกระเทือนกันในโลกธรรม ๘

โลกธรรม ๘ มีมาโดยดั้งเดิม แต่หลักธรรมมีอยู่แล้วก็มีอยู่โดยเข้าใจโลกธรรม ๘ นั้น โลกธรรม ๘ นั้นเป็นเรื่องของภายนอก โลกธรรม ๘ ภายในของใจนั้นก็อีกอย่างหนึ่ง เรานี้ทำกันเราเห็นอยู่ในทางโลกนี้ว่า เทคโนโลยีขึ้นมาเพื่อการประกอบเกษตรกรรมจะได้มีผลมากขึ้นไป เกษตรกรรมผล นั่นนะ เวลาเราคิด เราคิดของเราไปอย่างนั้น แต่เวลามันให้ผลมาสิ เราทำจะเป็นอย่างนั้นไหม มันเป็นเรื่องที่เราเอามา มันต้องมีความขยันหมั่นเพียร มีความมุมานะ ต้องตั้งใจจริง

มันจะสอนได้เป็นบางคน มันจะไม่ได้ทุกคนหรอก เพราะใจดวงนี้มันสะสมมาต่างกัน ความเห็นของใจก็ต่างกัน ความเห็นของใจ เห็นไหม ก็ได้สร้างสม ถ้ามีบุญกุศลอยู่พบพระพุทธศาสนา แล้วทำตามพระพุทธศาสนาไป ยังเป็นสิ่งที่ว่าใจดวงนั้นยังพอผ่อนหายใจนะ พอผ่อนหายใจ หายใจว่าเรายังสร้างบุญกุศลของเราไป นั้นสร้างโลกไป นี่แล้วสร้างตนนะ สร้างตนนะต้องเริ่มสร้างตน ถ้าเราสร้างตน เราได้ตนแล้ว ตนนี้จะไม่เหวี่ยงไปในกระแสของโลก

โลกนี้คือหมู่สัตว์ โลกนี้คือวัฏวน จิตนี้ตายแล้วไม่มีป่าช้าของหัวใจ จิตนี้ตายแล้วต้องไปเกิดทั้งหมด เห็นไหม บุญกุศลก็เหวี่ยงไปในทางดี เกิดบนสวรรค์ เกิดเป็นเทวดา เกิดเป็นพรหม เกิดเป็นอะไรก็แล้วแต่ก็เสวยความสุขไปก็ต้องวนกลับมา วนกลับมาเพราะว่าถึงจุดหนึ่งการเกิดนั้นต้องดับ ถ้ามีการเกิดอยู่ เกิดแล้วตั้งอยู่ แล้วก็ต้องดับไป สรรพสิ่งสรรพสัตว์ของโลกนี้เป็นอย่างนี้ทั้งหมด พร้อมทั้งดวงใจของเราด้วย ทั้งที่ว่าเป็นเราอยู่นี้

เราเกิดมาแล้วเราก็ต้องตาย ตายแล้วเราก็ต้องเกิดหมุนเวียนไป ถ้าหมุนเวียนไปไปด้วยบุญกุศล ก็พาให้เราไปมีบุญกุศล ถ้าหมุนเวียนไปด้วยอกุศลที่เราทำไว้ในหัวใจนี้ มันก็ลงต่ำไป ทุกข์ยากมากนะถ้าเกิดเป็นเดรัจฉาน เกิดเป็นอะไร คุณมันอยู่ได้อำนาจของคน อยู่ในเชือกที่เขาผูกแล้วเขาจูงลากไป แล้วแต่จะทำงานให้เขาได้พอใจไม่พอใจ ไม่พอใจเขาก็เจียนตีเอา นั่นนะ ถ้าเกิดอย่างนั้นมันไม่มีเวลาที่เป็นอิสระเลย ต้องคอยประจบประแจงเจ้านายเพื่อให้เจ้านายเขาพอใจ นี่เกิดมาเป็นชีวิตหนึ่งก็ไม่มีอิสระสภาพในชีวิตนั้น

ความเหวี่ยงไปของกรรม กรรมเหวี่ยงให้ดวงใจที่เราเป็นมนุษย์อยู่นี้ เรานั่งว่าเป็นมนุษย์เป็นผู้ประเสริฐอยู่นี้ ถ้าเราสะสมอกุศลมันต้องเป็นไปแบบนั้นแน่นอน เพราะมันเป็นเหตุเป็นผลทำอกุศลทำบาปไว้ต้องได้ผลอย่างนั้นแน่นอน ทำกุศลไว้กุศลก็พาให้ใจดวงนั้นไป เห็นไหม นี่การ

สร้างโลกก็สร้างโลกก็หมุนเวียนไป นี่สร้างโลก สร้างทั้งโลกนอก สร้างทั้งโลกใน โลกนอกคือ
สร้างสมบัติพัสถานที่เราหามา โลกในคือสร้างหัวใจนั้นให้หมุนเวียนไป

สร้างคน ไม่สร้างโลก สร้างคนต้องเอาตนของเราออกมา เช่นเรามาประพฤติปฏิบัตินี้ เรา
บำเพ็ญกุศล เรามุ่งเพื่อกุศล กุศล “ให้ท่านร้อยหนพันหนไม่เท่ากับมีศึลบริสุทธิ์หนึ่ง มีศึล
บริสุทธิ์ร้อยหนพันหน ไม่เท่ากับทำความสงบของใจหนึ่ง” เพราะทำใจสงบหนึ่ง ใจที่สงบ
หนึ่งนั้นนั่นะมันเป็นพื้นฐานที่จะสร้างคน ถ้าไม่มีใจที่ไม่มีความสงบเป็นพื้นฐาน มันก็เป็นการ
สร้างโลกไปทั้งหมด ความคิดนี้เป็นโลกทั้งหมด ไม่เป็นคน

ถ้าเป็นคน สร้างคน สร้างคน ตนนี้จะพ้นออกจากโลกนอกและโลกใน ถ้าเราสร้างคนได้
ใครเอาตนของตนเองไว้ได้คนนั้นประเสริฐ ประเสริฐที่สุด ประเสริฐเพราะว่ามันไม่เหวี่ยงไปตาม
โลกนอกและโลกใน มันเอาตนไว้เป็นขั้นเป็นตอนเข้าไป แต่การจะสร้างคนนี้ การสร้างโลก เราว่า
เราสร้างขึ้นมา คนนั้นก็ว่าเก่ง คนนี้ก็ว่าเก่ง คนประสบความสำเร็จมีเท่าไร คนประสบความสำเร็จ
เพราะคนที่ประสบความสำเร็จต้องมีบุญกุศลหนุนเกื้อเขาไปด้วย แต่ไอ้คนที่ว่าโกงของเขาแล้ว
ประสบความสำเร็จ อันนั้นมันไปนั่งอยู่บนกองไฟ อันนั้นไม่เอามาอยู่ในหลักสัจจะความนี้ โกง
เขามันก็โกงเขามาฉกฉกเขามา มันได้ชั่วคราว ของได้ง่ายมันต้องเป็นไปง่าย ต้องหลุดออกไป
ง่าย

นี่ก็เหมือนกัน เราสร้างคุณงามความดีของเรา เราพยายามสร้างของเรา สรรพสิ่งในโลกนี้ ดู
สิ อย่างที่เขาทำอะไรทำกัน ต้องให้เขาทำด้วยวิชาการสมัยใหม่เขาถึงได้มีผลตอบแทนได้มาก
อันนั้นก็เป็นอย่างหนึ่งนะวิชาการ เขาต้องหามาเพื่อประกอบงานของเขาให้ได้ผล แล้วดูอย่างสมัย
ปัจจุบันนี้เครื่องยนต์กลไกที่โลกเขามีอยู่เราซื้อเราหามาหามาซื้อมาหามาๆ เพื่ออะไร? เพื่อใช้
ประโยชน์ มันเป็นการซื้อมาโดยยกมาเป็นของสำเร็จรูป แล้วก็ใช้จนหมดค่าไป เราไม่สามารถ
ประกอบขึ้นมาได้

แต่ในหลักวิชาการในการสร้างคนนะ ถ้าเราจะสร้างคนมันก็ต้องมีวิชา วิชาที่จะสร้างคน
ต้องทำความสงบของใจ ทำความสงบของใจโดยพื้นฐาน ใจในหัวใจ เวลาเราทุกข์นี่เราบอกว่าเรา
ทุกข์ๆ ในหัวใจนี้บอกว่าทุกข์มาก แล้วก็เจ็บปวดในหัวใจ เก็บไว้ในหัวใจ จนถึงกับทำลายใจของ
ตนเอง ทำลายชีวิตของตนเองก็มี

นี่เวลามันทุกข์ ทำไมเราว่าเราทุกข์ขึ้นมาๆ แล้วเวลาเราจะสร้างตนขึ้นมาเพื่อจะเอาเราไว้นี้ ทำไมว่าสิ่งนั้นไม่หันมาละ สิ่งที่ว่าทุกข์ๆ อยู่นี้ นี่มันทุกข์เพราะมันหมุนเวียนไปตาม อวิชชาปจฺยา สงฺขารา พญามารอยู่ที่หัวใจของเรานี้มันบีบบีบีสีไฟเรา แล้วเราว่าเราเป็นคนรักเรา ทุกคนนี้จะรักตัวเองมาก อยากให้ตัวเองประสบความสำเร็จ ประสบความสำเร็จทางโลกนั้นเราก็กะใจแล้ว เพราะเรามาศึกษาในหลักของศาสนา เราเป็นชาวพุทธพบพระพุทธรูปศาสนา พระพุทธรูปศาสนายกคนให้สูงขึ้นเป็นชั้นตอนขึ้นไป

ขั้นตอนของบุญกุศลนี้เราเข้าใจแล้ว แต่มันเป็นการเกาะ เป็นการที่ว่าเราสร้างบุญกุศลขนาดไหน ทำคุณงามความดีขนาดไหน เราก็กะหมุนไปในโลก ในเมื่อเราศึกษาละเอียดยุติซึ่งเข้าไปนี้ทาน ศีล ภาวนา เราอยากจะสร้างตน เราก็กะต้องภาวนา พอภาวนา การภาวนาทำความสงบของใจ ถ้าใจเราสงบเข้ามาได้ เหตุใดใจถึงสงบไม่ได้ละ นี่เวลาทุกข์เราก็กะบ่นว่าทุกข์ ทุกข์ก็เพราะใจทุกข์ แต่ถ้าจิตมันจะสงบขึ้นมานี้ นี่การจะสร้างตน ถ้าจิตมันสงบเข้ามา ความทุกข์มันก็จะต้องเบาบางลงไป แล้วก็มีความสุขล้วนๆ ในหัวใจ นั่นนะ มันก็เป็นพื้นฐานของการเริ่มจะสร้างตน ถึงต้องมีภาวนาใจ

“ทาน” สิ่งที่ว่าทำได้ง่าย ๆ ใหม่ ๆ ทุกคนจะทำได้ยาก เพราะมันเป็นการหลุดมือ ออกจากไป ความตระหนี่หวงแหนนี้มันมีโดยธรรมชาติของมัน แต่พอความเข้าใจว่ามันจะเป็นบุญกุศลของเรานี้มันก็ยอมจะสละ พยายามจะสละ แล้วพอสละเข้าไปบ่อย เข้าใจเรื่องของบุญกุศลเข้ามา มันจะเต็มใจสละ มันจะชวนชวายในการสละ นี่มันพัฒนาขึ้นมา อย่างนั้นเราสละออกมาเพราะมันเป็นวัตถุที่เราสละออกไป ออกไปจากมือเรา

เพราะใจมันต้องคิดใช้ใหม่ ความทุกข์ในหัวใจ ความฟุ้งซ่านของหัวใจ มันก็เป็นความที่ตระหนี่กับความตระหนี่ในวัตถุอย่างนั้น แต่เราอาศัยวัตถุอันนั้นเพื่อที่จะสละออกไป มันก็เป็น การให้กระเทือนถึงหัวใจ หัวใจเริ่มสละนั้นออกไป มีทาน มันมีทานมันขับเคลื่อนไปถึงใจ ใจนี้ได้รับการขับเคลื่อนแล้วมันรู้ถึงการสละออกไป มันมีความสะสมเข้ามาถึงใจ

ความคิดมันก็เป็นแบบนั้น อันนั้นมันเป็นสิ่งโดยธรรมชาติที่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าวางศาสนาไว้ เราทำภาวนาโดยเราไม่รู้สีกตัวเลย แต่เราทำได้ง่าย ๆ เพราะมันเป็นวัตถุใจ แต่พอบังคับเข้ามาให้ลึกเข้าไป ลึกเข้าไปที่หัวใจนี้มันทำได้ยากขึ้นมาแล้ว ยากขึ้นมานี้เราพยายามหาความสงบกัน ทำไมเราไม่เจอความสงบกันเลย หากความสงบของใจนี้เราไม่ได้เลย นี่พยายามอยู่นะ

เพราะใจของเรามันมีความต่อต้านมาก เราก็ต้องพยายามสติสัมปชัญญะมาก เราต้องมีสติสัมปชัญญะนะ แล้วมันเป็นจิตเป็นนิสัย จิตนิสัยของเราเป็นอย่างไร เราต้องสังเกตจิตนิสัยของเราเป็นอย่างไร อุบายการกระทำของเราจะทำจำเริญเข้าซากอยู่อย่างนั้น มันเป็นการที่วากิเลสมันรู้ทัน มันหลอกด้วยนะ หลอกว่าถึงเวลาแล้วต้องนั่งทำความเพียร พอนั่งทำความเพียรถึงเวลาแล้วบอก นี่ถึงสมควรแก่เวลาแล้ว เลิกแล้ว เห็นไหม ไม่ใช่ที่เราจะทำภาวนาแล้วทุกคนจะส่งเสริมเรา

ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพูดถึงวิญญะ ครอบอาจารย์ทุกองค์ท่านผ่านวิญญะแล้วพูดถึงวิญญะ แล้วมันสยดสยอง มันขนพองสยองเกล้า ในวิญญะที่จิตนั้นตายเกิดๆ พร้อมกับความทุกข์ที่สะสมไปกับใจดวงนั้น ใจดวงนั้นแบกหามกองทุกข์ไปตลอด นั่นนะมันขยะแขยงขนาดนั้น มันถึงว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงอยากจะรื้อสัตว์ขนสัตว์ใจ รื้อสัตว์ขนสัตว์ขนพวกเรานี้ไปให้ได้หมดเลย แต่มันขนไปไม่ได้เพราะอะไรละ

มันสยดสยองอย่างนั้นด้วยหนึ่ง แล้วยังต้องการให้ผู้ที่ประพฤติปฏิบัตินี้ทำได้ง่ายๆ หนึ่ง แต่มันเป็นไปไม่ได้ เพราะวิญญะมันเป็นอยู่อย่างนี้ แล้วจิตดวงที่หมุนวนอยู่ในวิญญะนี้มันก็หมุนวนอยู่ในวิญญะ มันสะสมกรรม สะสมการกระทำไว้ในหัวใจนั้นมหาศาลนะ ถึงเวลาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแต่ละองค์ที่จะมาตรัสรู้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ต้องสร้างสมบุญญาบาปมี ๑๖ อสงไขย นี่เป็นอสงไขยๆ ขนาดทำมา สะสมมาตลอด เพื่อจะมารื้อสัตว์ขนสัตว์แล้วในอสงไขยในความเกิดความตายของเราเหมือนกัน มันสะสมมาอยู่ในหัวใจของเรา พอมันสะสมมาอยู่ในหัวใจนี้มันก็เป็นแก่น มันเป็นเรื่องที่ว่ามันเหนียวแน่นมาก การจะทำได้โดยง่ายมันถึงเป็นไปไม่ได้ไง

สิ่งที่เป็นไปไม่ได้ คือการขุดมือเปิบ อยากได้ง่าย อยากได้สะดวก มันเป็นไปไม่ได้ สิ่งที่จะเป็นไปได้นั้นต้องทุ้มทั้งชีวิต มันต้องพยายามชวนชวน มันต้องพยายามทุ้มกันเข้าไป เพื่อหาความสงบมา เป็นน้ำอมฤตธรรม เพื่อเข้าถึงใจ ใจพอได้ความสงบเข้ามาของใจแล้วมันมีความুদ্ধิม มันมีความอึด มันมีแก้ไขใจ พอจิตนั้นมันมีแก้ไขขึ้นมา การกระทำของเราเพื่อจะออกจากโลก สร้างตนของเราขึ้นมา มันก็เป็นอย่างนี้ สิ่งที่เป็นไปได้ สิ่งที่เป็นไปได้นั้นมันเป็นอย่างนี้ มันเป็นอย่างนี้ เพราะหัวใจของเรามีอยู่ทุกดวง

ในชีวิตของมนุษย์ที่มีลมหายใจเข้าออกนี้ มันมีลมหายใจเข้าออก ชีวิตนี้ยังมีอยู่ ชีวิตนี้มีความหวัง มีความหวัง หวังจริงๆ นะ หวังสมบัติอันละเอียดอ่อน หวังสมบัติอันเป็นสมบัติยอดของสมบัติ สมบัติในโลกนี้ไม่มีสมบัติใดๆ เลยที่จะมีคุณค่าเท่ากับหัวใจของคน หัวใจของสัตว์โลกนี้มีคุณค่ามาก เพราะหัวใจของสัตว์โลกนี้เป็นสิ่งที่มีความทุกข์มีความสุขโดยธรรมชาติของมัน แล้วมันก็ยังหลงใหลไม่รู้จักตัวของมัน จนขับเคลื่อนออกไปเป็นนักวิทยาศาสตร์ เป็นสิ่งต่างๆ ที่เขาเป็นการวิชาชีพที่เขาออกไป มันออกไปจากใจทั้งหมด

แต่ออกไปจากใจแล้วเราก็อ่อนไหวของเรา เราหลงใจ หลงความคิด ความคิดที่ออกมาจากใจที่ว่าเขาเป็นใหญ่เป็นโตกันนั้นมันคิดออกไป แล้วมันก็หลงตามกันไปๆ คนนั้นก็เลยเติลเปิดโปงไป ก็อยู่ในโลกเขาอย่างนั้น ทุกคนอยู่ในโลกแล้วอยากประสบความสำเร็จทางโลก ประสบความสำเร็จทางโลกมันก็เป็นโลกวันยังค่ำ โลกวันยังค่ำนะ

ถ้าไม่เป็นโลกวันยังค่ำ คุณ อย่างถ้าเราจะให้สลดสังเวชนะ ในประวัติศาสตร์เราทุกคนอยากจะมีชื่อเสียงมีกิตติคุณ มีชื่อฝากไว้ในประวัติศาสตร์ พระเจ้าอโศกมหาราชเป็นถึงพระเจ้าอโศกมหาราชนี่ เป็นประวัติศาสตร์มา อยู่ในตำราเรียน เราก็เรียนกันมาตลอด ในตำราเรียนเลยนะว่าเป็นกษัตริย์ มีบุญญาธิการมาก สามารถรวบรวมแว่นต่างๆ ในอินเดียได้จนเป็นมหาราช สะสมสะสมคือว่าควบคุมเขาได้ทั้งหมด จะต้องเป็นยอดคนสิ เป็นยอดคน แล้วพอเห็นถึงจุดที่ว่าสะสมขึ้นไปมาก มันสลดสังเวชเอง

คนเรามีอำนาจาสนา มีอำนาจาสนาว่าสลดสังเวชว่า การที่เราจะปกครองแว่นแคว้นต่างๆ ก็ต้องใช้สงคราม ความมีสงครามก็ต้องชำระต้องฆ่ากัน ความฆ่าเขานั้นนะ ฆ่าคนไว้มาก นี่มันมีความสลดสังเวช ถึงสุดท้ายแล้วเปลี่ยนวิธีการใหม่ เอาธรรมะ นี่เอาธรรมะ เอาธรรมเผยแผ่เผยแผ่ธรรมไป สุดท้ายแล้วเผยแผ่ด้วยธรรม มีคนเห็นด้วย จนว่าพระเจ้าอโศกมหาราช พอมีความคิดเผยแผ่ด้วยธรรม แล้วก็อยากจะเข้าไปสนิทกับธรรม แต่เป็นการสร้างของโลกเพราะไม่ทำ ความสงบเข้ามา เพราะเป็นการสร้างโลกนะ ถึงว่าไปถามครูบาอาจารย์ในสมัยนั้นว่าทำอย่างไรถึงจะได้เป็นญาติของศาสนา เพราะว่าเขาส่งวัด ๘๔,๐๐๐ วัด เขาส่งหลักของศาสนาไว้สร้างเจดีย์ ๘๔,๐๐๐ วัด เพื่อจะพยายามจรโลงศาสนา เผยแผ่ศาสนา มาก เป็นคนที่ว่าสร้างบุญกุศลไว้มหาศาลเลย

แต่สุดท้ายเวลามีอำนาจเขาก็ทำตาม พอเราแก่ตัวมา ให้เขาทำ เขาไม่ทำแล้ว เขาไม่ยอมทำ เพราะอำนาจมันหมดไป นั่นนะ เวลาดับขันธไปก็หมุนไปในโลก บุญกุศลพาไป บุญกุศลก็พาใจดวงนั้นเกิดดี เกิดไป เกิดของเขาไปเรื่อย จนถ้าสร้างบุญกุศลไว้มันก็ไปถึงจุดของจิตดวงนั้นถ้าจะไปถึงที่สุดได้ ถึงที่สุดของใจดวงนั้นเพราะพาตายพาเกิด บุญกุศลพาไปๆ แต่มันเป็นการหมุนเวียนไป

แต่ถ้าเราสร้างตนเดี๋ยวนี้ สร้างตนเดี๋ยวนี้มันเป็นปัดจัดตั้ง รู้เดี๋ยวนี้ไง ใจนี้ต้องรู้เดี๋ยวนี้ ทำเดี๋ยวนี้ เป็นการพยายามกันว่าเราเกิดตายไปแล้วเราจะไม่หลงความคิดความเห็นของเราต่อไป ขณะที่เราพบพระพุทธศาสนา แม้แต่ในวันหนึ่ง เดี่ยวโอกาสที่ว่าเราคิดถึงความเชื่อมั่นในหลักของศาสนา เดี่ยวเราลังเลสงสัยว่าธรรมะมันจะมีจริงไหม เราทำไปแล้วจะเสียเวลาเปล่าไหม

ในเมื่อทุกข์ในหัวใจนี้เป็นพยาน ความฟุ้งซ่านของใจนี้เป็นพยาน ความฟุ้งซ่านของใจแล้ว กอบโกยเอาความทุกข์มาให้ เอาแต่ขวากหนามมาสะสมลงไปทีใจ นี่มันเป็นสิ่งที่สัจจะโดยตามความเป็นจริง พระพุทธเจ้าบอกอริยสัจใจ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ทุกข์นี้เป็นความจริงอยู่ตลอดเวลา มันเป็นทุกข์ละเอียด ทุกข์นะ มั่งมีศรีสุขขนาดไหนมันก็อ้อยสร้อยอยู่ในหัวใจดวงนั้น

คนที่เป็นกรรมกรแบกหามมันก็ต้องใช้พลังงาน ใช้ร่างกายนี้เพื่อให้ได้เงินมา มันอาบเหงื่อต่างน้ำ มันเป็นทุกข์หยาบๆ ผู้ที่บริหารประเทศ ผู้ที่บริหารใหญ่ๆ เขาใช้แต่ความคิดของเขา เขาก็มีความทุกข์อยู่ในหัวใจ มันเป็นไปไม่ได้เลยที่มีการเกิดแล้วไม่มีทุกข์ ในเมื่อมีหัวใจที่เกิดมาหายใจฟอดๆ อยู่แล้วทุกข์ในหัวใจไม่มี เป็นไปไม่ได้เลย มันเป็นไปไม่ได้ เพราะมันขัดกับหลักอริยสัจอันนี้ไง

แต่เราไม่เคยเห็นทุกข์ เพราะจิตของเราไม่เคยสงบ พอจิตของเราไม่เคยสงบ เราไม่เคยทำ ความสงบของใจของเราเข้ามา มันเข้าไปขุดคุ้ยค้นคว้าอันนี้ไม่เห็นใจ มันก็เลยเป็นการทุกข์ของโลกเขา เห็นไหม อาบเหงื่อต่างน้ำแบกหามาเพื่อโลกเขา สร้างโลกไปไม่มีวันที่สิ้นสุด นั่นเป็นการสร้างโลก ที่นี้เราเป็นผู้ปฏิบัติ เราอยากจะทำตน ต้องหาเหตุหาวิธีการ ทำความสงบของใจเข้ามาให้ได้ ใจนี้ต้องสงบได้

“คิด” คิดมันเป็นอย่างไร คิดมันต่างมันพร้อมไหม ถ้าคิดมันต่างมันพร้อมนี้มันทำให้เกิดความกังวล เขาเรียกว่า “ปฬิโพธ” ความกังวลของใจ ใจกังวล เห็นไหม จากเดิมนี้มันก็ฟุ้งซ่านอยู่

แล้ว เรายังมีความกังวลเข้ามาขุดคุ้ยให้จิตนั้นฟุ้งซ่านมากเข้าไป มากขึ้นไปอีก นี่ฟุ้งซ่านมากเข้าไป ความฟุ้งซ่านมันซ้อนทับความคิดของเราออกไป มันจะเอาความสงบมาจากไหน

เราไม่เคยใจ เวลาเราไม่ทำอะไร เราไม่เคยรื้อยเจ้ม เราก็ว่าการรื้อยเจ้มนี้ทำได้ง่ายๆ เวลาเอาเจ้มมานั่งรื้อยเจ้มสิ เอาเชือก รื้อยเจ้มนี้ต้องตั้งใจ ต้องมีสติ ต้องพยายามเพ่งแล้วตั้งใจสอยรื้อยเจ้มนั้นเข้าไป ค่ายนั้นถึงเข้าไปในเจ้มนั้น

อันนี้ก็เหมือนกัน ถ้าเราปล่อยใจของเราตามสะดวกสบาย เห็นไหม จิตนี้เป็นของเรา เราจะทำความสงบเมื่อไหร่ก็ได้ เราคิดว่าใจของเรา เราบัญชาการได้ จะสั่งให้นั่งเมื่อไหร่ จะสั่งให้ลุกเมื่อไหร่ก็ได้ อันนั้นมันเป็นกิจของขันธ ๕ ที่มันบังคับ “ใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว” มันเป็นธรรมชาติของการขับเคลื่อน มันก็เป็นไปได้ แต่ความย้อนกลับนี้สิ ความต้องการเอาใจสงบนี้สิ มันเป็นไปได้ไม่ได้หรอก

อันนี้มันเป็นความคิดของเรา ความคิดของเรา เราย้อนกลับความคิดของเรา การทำความสงบก็เหมือนกัน ย้อนกลับไปตามความสงบ ความคิดของเรานี้มันเป็นสัญญาอารมณ์ ความที่เป็นสัญญาอารมณ์ เราเพ่งพินิจต่างๆ แล้วเอาความคิดเข้าไปพิจารณาว่าสิ่งนั้นปล่อยวางๆ เห็นไหม มันเป็นสัญญาอารมณ์ พอความเป็นสัญญาอารมณ์เข้ามา สัญญาอารมณ์นั้นก็ทำให้ใจนั้นว่างได้ แต่มันว่างด้วยสัญญาอารมณ์

อารมณ์นั้นเป็นอาการของใจ เหมือนกับคำบริกรรมพุทโธๆ ของเรานี้ เราบริกรรมพุทโธๆ ไป อันนี้เป็นคำบริกรรม คำบริกรรมว่าพุทโธนี้เพื่อต้องการให้ใจนั้นมันมีที่เกาะเกี่ยวเข้าไป ใจนี้มันแผ่ออกมา เป็นเหมือนกับกระแสพลังงานออกไปทั่ว ความคิดไปได้ตลอด มันเป็นนามธรรม สิ่งที่เป็นนามธรรมเราต้องการให้เขาปล่อยวางสิ่งที่เป็นนามธรรมแล้วแทรกเข้าไป ความคิดนี้มันคิดถึงอะไรนี้มันแทรกเข้าไปสิ่งนั้น มันนึกภาพ

มีด ไม้ สิ่งของต่างๆ ที่เราจะคิดขึ้นมา ภาพนั้นจะขึ้นมาในหัวใจนั้น นี่หัวใจดวงนั้นมันก็เท่ากับว่ามันก็แทรกเข้าไปในวัตถุสิ่งนั้นๆ ตลอด เวลามันแผ่ออกไป มันคิดออกไป มันแผ่ออกไปทั้งหมด แผ่ไปในแก้วแหวนเงินทองก็ได้ แผ่ไปไหนก็ได้ นี่คิดออกไป เราถึงใช้คำบริกรรมพุทโธๆ เข้าไป เพื่อจะให้กลับมาอยู่ตรงนี้ไง

พลังงานที่เป็นนามธรรม เหมือนกับเราเทน้ำออกไป น้ำจะไหลไปที่ต่ำ จะไหลออกไปตลอด นั่นเป็นน้ำนี้ แต่ความคิดนี้เหมือนน้ำ มันแผ่ออกไป เราใช้พุทโธนี่ด้อนกลับมา ด้อนลึ่งนั้นกลับมา พุทโธๆ นี่คำบริกรรม คำบริกรรมนี้เป็นขอบเขตที่จะให้หัวใจนี้ย้อนกลับเข้ามาอยู่ในขอบเขตของคำบริกรรมนี้ พร้อมกับสติ...

...ความสงบของใจ ใจที่สงบเข้ามานี้เป็นสมาธิ มันเป็นไปได้ สิ่งที่เป็นไปได้เพราะว่าธรรมชาติ สรรพสิ่งนี้มันเกิดดับ ความคิดนี้ก็เกิดดับ ความทุกข์ที่ทุกข์แสนทุกข์ที่เราแบกทุกข์ไว้ในหัวใจเต็มหัวใจนั้นนะ มันก็อยู่ชั่วคราวแล้วมันต้องดับไป ต้องคลายไปเป็นธรรมดา เห็นไหม สิ่งนั้นมันก็เป็นธรรมดา

“สมาธิ” คือว่าความที่ดำรงสมาธิของเรา จิตที่มันสงบของเรามันมีอยู่โดยธรรมชาติ แต่มันมีอยู่โดยสั้นมาก เราต้องการให้สมาธินี้มันต่อเนื่องกันให้ยาวไป สติสัมปชัญญะเราถึงพยายามประคอง ประคองให้จิตนี้มันทรงตัวอยู่ด้วยที่ว่ามันเคลื่อนยาวออกไป ความที่จิตนี้สงบตัวลงอยู่ด้วยความเคลื่อนยาวออกไป จิตมันก็ตั้งมั่น เวลารวมเข้าไป เห็นไหม โดยธรรมชาติของจิตนี้มันก็ปล่อยวาง ปล่อยวางเพื่อจะให้เราพอมีลมหายใจ ไม่ถึงทุกข์จนถึงที่สุด นี่โดยธรรมชาติของเขาก็มีอยู่

มันสิ่งที่มีอยู่โดยธรรมชาติ โดยธรรมชาติคือโดยสัจจะที่มันมีอยู่ เพราะหัวใจนี้มันกลิ้งไปขนาดไหนแล้วมันต้องปล่อยวาง มันถึงบอกว่ายากดีมีเงินไม่สำคัญ สำคัญที่ว่าถ้ามีหัวใจ มีความเพียร มีความตั้งใจอยู่ มันสามารถค้นคว้าสิ่งนี้ได้ สามารถเอาสิ่งนี้ขึ้นมาตั้งเป็นพยานกับผู้นั้นนะ ตั้งเป็นพยานกับผู้ประพฤติกฎปฏิบัติอยู่ว่าใจของเรา เราสามารถเห็นแว้งใจของเราเอาไว้ได้ ถ้าเห็นแว้งเอาใจของเราไว้ได้

ทำบ่อยๆ เข้า นี่จิตตั้งมั่น จิตตั้งมั่น สมาธิเป็นความสงบเข้าไปๆ จิตตั้งมั่น จิตตั้งมั่นขึ้นมา พอจิตตั้งมั่นขึ้นมา นี่ จิตตั้งมั่นขึ้นมาแล้วรักษาไว้ๆ การรักษาไว้อันนั้นเป็นวิธีการ พยายามแสวงหาตัวนี้มาให้ได้ แล้วออกมาขุดคุ้ยใจ จิตตั้งมั่นแล้วต้องออกมาขุดคุ้ยกาย เวทนา จิต ธรรม ถ้าเอามาขุดคุ้ยในกาย ในเวทนา ในจิต ในธรรม อันนี้จะเป็นงานของศาสนา เป็นงานก้าวเดินไป โดยการจะสร้างตน นี่คือการ การทำความสงบเข้ามานี้ก็เป็งานอันหนึ่ง งานที่เป็นงานแสนทุกข์แสนยากสำหรับผู้ปฏิบัติใหม่

เด็กน้อย เด็กอ่อน เกิดมาออกมาจากครรภ์ของมารดา เด็กนั้นเราต้องพยายามเลี้ยงไว้ แล้วต้องให้หัดเดิน หัดพูด หัดทุกอย่างขึ้นมา เพื่อให้เด็กคนนั้นอยู่ในโลกได้ ถ้าเด็กคนนั้นไม่มีการหัดปล่อยเขาอยู่โดยตามธรรมชาติของเขา เด็กคนนั้นเขาจะพัฒนาของเขาเองก็อาจจะเป็นไปได้ แต่ถ้าเขาไม่พัฒนาของเขาเอง เขาย้อย่างนั้น เขาจะไม่มีชีวิตดำรงชีวิตอยู่กับโลกเขาได้

ใจก็เหมือนกัน ใจนี้เหมือนเด็กน้อยคนหนึ่ง เหมือนใจน้อยๆ ใจที่มันลุ่มลึกลงกลลกลานอยู่ เราทำความสงบขึ้นมาก็เหมือนกับเด็กคนนี้หัดก้าวหัดเดินได้ไง หัดพูด หัดสื่อ หัดขอ หัดร้องขอ หาข้าวกิน หาอะไรกินได้เอง หัดเลี้ยงตัวเองได้ ถ้าจิตนี้หัดเลี้ยงตัวเองได้ เด็กคนนี้เริ่มต้นจากเป็นผู้ใหญ่ขึ้นมา ต้องให้เขาศึกษา ศึกษาในอะไร? ศึกษาในกาย เวทนา จิต ธรรม นี่ก็งานของเขา ถ้าเป็นงานของเขา เขาจะสร้างตนของเขาขึ้นมาได้

ถ้าเขาสร้างตนของเขาขึ้นมาได้ การขุดคุ้ยในกาย ในเวทนา ในจิต ในธรรม เพราะอะไร เพราะ กาย เวทนา จิต ธรรม จิตก็เป็นจิต ที่ว่าเป็นจิตนั่นล่ะ มันหมักหมมไปด้วยอวิชชา ด้วยสิ่งที่เป็นเจ้านายของความคิดนั้น สิ่งที่เป็นเจ้านายของหัวใจดวงนั้นมันควบคุมใจดวงนั้นไว้

เราคิดอยากจะทำความดี เราคิดอยากจะประกอบความดี เราคิดทำความดี เราคิดแต่ของดีๆ ทั้งนั้นเลย แต่ทำไมเราทำแล้วไม่ประสบความสำเร็จในความคิดนั้น เราคิดแล้วมันท้อถอย บางทีมันท้อถอย มันล้านะ มันคิดว่า ทำไมมันทุกข์ยากมันลำบากขนาดนี้ ความคิด เห็นใหม่ นั้นนะ มารมันเข้าแทรก เวลาคิดถึงความยาก ความลำบาก ความทุกข์ มันคิดแล้วมันซาอ่อนใจ คิดแล้วมันไม่มีกำลังใจ นี่มารจะเข้าแทรกตรงนั้น พอมารเข้าแทรกตรงนั้น สิ่งที่มาทรมันน่าเชื่อถือ เพราะมันเป็นเราทั้งนั้นนะ แต่สิ่งที่ป็นธรรมนี้เราต้องค้นคว้าขึ้นมา เราพยายามขึ้นมาแล้วใช้ปัญญา ไคร่ครวญขึ้นมา ไคร่ครวญขึ้นมาเพื่อจะให้วิเคราะห์หวัจย เพื่อจะให้แหวกทางของพญามาร เพื่อให้ธรรมได้แทรกเข้าไป

นี่เด็กฝึกงาน เด็กหัดพยายามเลี้ยงตัวเองขึ้นมา ใจของเราเหมือนกัน เราพยายามเลี้ยงใจของเราขึ้นมา เห็นไหม เลี้ยงใจขึ้นมา นี่สร้างตนขึ้นมาได้เป็นขั้นเป็นตอนขึ้นมาละ ถ้าสร้างตนของตัวเองขึ้นมาได้ ตนจะเป็นอิสระแก่ตน ตนจะไม่อยู่ในวัฏฏะออกไป วัฏฏะเป็นวัฏฏะ แต่ถ้าเราสร้างตนขึ้นมาได้ มันจะแยกออกมาเป็นขั้นเป็นตอนเข้ามา แยกออกจากวัฏฏะ วัฏฏะนี้จะไม่สามารถควบคุมใจดวงนี้ ให้ใจดวงนี้เหวี่ยงไปในวัฏฏะนั้นตลอดไปด้วยอำนาจของกรรมได้

เพราะสิ่งที่เราจะทำวิปัสสนา สิ่งที่ว่าพอใจนี้สงบขึ้นมา ใจตั้งมั่นขึ้นมา ในการวิเคราะห์ วิจัย ในการค้นคว้ากาย เวทนา จิต ธรรมนั้น เพราะกาย เวทนา จิต ธรรม นี่เป็นที่อยู่ของอวิชชา อวิชชาคือความไม่รู้ มันไม่รู้ว่าจิตนี้เป็นอย่างไร ไม่รู้ว่าธรรมารมณ์ที่กระทบกับหัวใจนี้เกิดขึ้น เพราะอะไร แล้วไม่รู้ว่ากายกับใจนี้มันไม่ใช่เรา มันไม่ใช่เรา ถึงว่าเป็นการสร้างโลก โลกนี้ ๑๐๐ ปี อย่างการดำรงชีวิตอยู่ กายนี้ก็เหมือนกัน อาศัยเขาชั่วคราว โลกนี้ ผลัดกันชม แต่เราเข้าใจว่ากายกับเราเป็นเรา

เราศึกษาในหลักของศาสนาว่า “กายนี้ไม่ใช่เรา” อันนั้นมันเป็นการจำมา เป็นการศึกษามาเป็นหลักวิชาการ เป็นหลักวิชาการที่เหมือนกับว่าเราซื้อเทคโนโลยีเข้ามาแล้วเราก็ใช้ไปๆ ใช้ไป คือใช้ไปลอบใจใจ ใช้ไปลอบใจว่ากายนี้ไม่ใช่เรา สิ่งนี้ไม่ใช่เรา เราเข้าใจ เห็นไหม แต่เสร็จแล้วเราก็ต้องเสียอะไร? เสียเงินไป เสียค่าบำรุงรักษา

อันนี้ก็เหมือนกัน มันก็เสียความเฉาใจ ใจนี้จะล่งเลใจ ใจนี้จะไม่แน่ใจ มันไม่แน่ใจหรอก มันรู้ด้วยความล่งเลสงสัย เพราะมันไม่ได้วิเคราะห์วิจัยเรื่องสัจจะความจริงใจ การวิเคราะห์วิจัย กาย เวทนา จิต ธรรม มันต้องให้รู้ปัจจัยจัดตั้ง เราซื้อเทคโนโลยีเข้ามา เราซื้อวัตถุดิบของเข้ามา เราต้องใช้เป็น แล้วเราต้องคิดค้นคว้าที่จะประกอบสิ่งนี้ขึ้นมา เราต้องคิดค้นคว้าที่เราจะทำวัตถุดิบของที่ดีกว่านี้

เหมือนกัน การวิเคราะห์วิจัยในหัวใจก็เป็นอย่างนั้น ถ้าเราเข้าใจกาย เวทนา จิต ธรรมไม่ใช่เรา กาย เวทนา จิต ธรรม เป็น กาย เวทนา จิต ธรรม ทำไมจิตไม่ใช่เรา? ไม่ใช่เราเพราะมันยังอยู่ใน แวดวงล้อมของเชื้อโรค มันยังอยู่ในการควบคุมของอวิชชา เราแยกออกไป จิตที่สกปรก เราทำลายชะล้างแล้วมันจะเริ่มสะอาดขึ้นมา เสื้อผ้าที่สกปรกทำไมเราสามารถซักให้มันสะอาดขึ้นมาได้ละ จิตนี้มันสามารถซักฟอกได้ด้วยมรรคอริยสัจจ มรรคอริยสัจจที่มีความสงบของใจขึ้นมา

ถ้าใจไม่สงบเอาอะไรไปฟอก เพราะมันจับตัวใจไม่ได้ มันเอาใจขึ้นมาฟอกไม่ได้ ถ้าใจนี้สงบขึ้นมาแล้ว จิตนี้สงบแล้วเอาจิตนี้ดูจิตใจ เอาความเห็นนี้ดูจิตขึ้นมา ตั้งจิตขึ้นมา กาย เวทนา จิต ธรรมแล้ววิปัสสนา วิปัสสนาการแยกแยะ นั่นคือการชำระสะสาง การชำระสะสางว่าสิ่งนั้นเกิดขึ้น จิตนี้หลงไปในธรรมารมณ์ หลงไปในอารมณ์ความคิดต่างๆ หลงไปทุกอย่าง

คำว่า “หลง” ในหลักของศาสนา แต่เราว่าเราไม่หลง เราว่าเราเข้าใจ เราว่าเรามีปัญญามาก เราว่าเรารู้ใจ นี่เรา เรากับจิตก็เป็นอันเดียวกัน เพราะว่าเป็นเรา มันก็เคลื่อนไปโดยธรรมชาติของ

มัน นี่มันเคลื่อนไป พอเคลื่อนไปนี้แล้วเราอยู่ไหน? เราก็เป็นจี้ข้า ความเห็นของใจไม่มี ความเป็นอิสระของใจไม่มี นั่นนะโลกมันครอบงำ สิ่งที่โลกครอบงำให้ใจดวงนั้นเป็นจี้ข้า คิดเรื่องใด สวรรค์ก็เป็นสวรรค์ นรกก็เป็นนรก คิดไป ความคิดออกไป

อันนี้เป็นขณะที่วิปัสสนาอยู่นี้เป็นบุญกุศลนะ เป็นการทำกุศลเพราะเราวิปัสสนาอยู่ นี่บุญเกิดขึ้น บุญเกิดขึ้น เห็นไหม บุญเกิดขึ้น เราม่าเพ็ญเพียรนี้เรายกกายถวายองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เราปฏิบัติบูชา นี่บุญเกิดขึ้น แล้วมันวิเคราะห์ห้วงใจไปในเรื่องของวิญญะ แล้วมันตัดวิญญะไม่ได้ มันก็เป็นบุญกุศล บุญกุศลนี้พาเกิดดี เห็นไหม คิดสวรรค์ คิดอะไร คิดได้หมด คิดว่าเป็นไป ความเป็นไป

สร้างโลกอันหนึ่ง เห็นไหม ไม่ได้สร้างตน

ถ้าสร้างตนนะ เราเป็นใคร เราทั้งหมด ถ้าเรานี้มันก็รวมไปหมดทั้งกาย เวทนา จิต ธรรม กายกับจิตนี้อยู่ด้วยกันอยู่แล้ว พอเป็นเราขึ้นมามันก็เป็นอย่างเดียวกัน มันก็เป็นไป เป็นไปมันก็ถูกระงับไปทั้งหมด เห็นไหม มันไม่ใช่เรา มันเป็นเราได้อย่างไร ถ้าเป็นของเรา เราต้องสั่งได้หมด กายนี้ต้องไม่พิการ กายนี้ต้องไม่เจ็บไข้ได้ป่วย กายนี้ต้องเป็นของเรา กายนี้มันอยู่นี่ ๕ ชั่วโมงต้องไม่มีความรู้สึก ถ้าจิตเป็นเรา เราตั้งใจให้จิตมันอยู่นี่ สั่งได้ จิตต้องอยู่กับเราสิ หัวใจต้องอยู่กับเรา อย่าคิดวอกแวกออกไปสิ

มันไม่ใช่เราสักอย่างหนึ่งเลย แต่มันเป็นอย่างนี้ขึ้นมาได้เพราะอะไร เพราะเราเชื่อหลักของศาสนา แล้วเราก้าวขึ้นมาเป็นชั้นเป็นตอนโดยเตาะเตาะขึ้นมา เตาะเตาะขึ้นมาเหมือนเด็กอ่อน เราสร้างสมขึ้นมา ตั้งสติขึ้นมา ทำความเพียรขึ้นมา สิ่งที่เราเห็นอยู่นี้เพราะธรรม ธรรมที่เราสะสม เห็นไหม มรรคอรียสัจจที่เราสะสมขึ้นมา สะสมขึ้นมา นี่วิชาการของศาสนา หลักวิชาการของศาสนา คือความดำริชอบ ความเห็นชอบ ความเพียรชอบ สติชอบ สมาธิชอบ มันเป็นเรื่องที่ชอบขึ้นมาโดยเราไม่รู้สีกตัวเลย เราสร้างให้เป็นมัชฌิมา คือความตรงลงพอดีของสิ่งที่เราสร้างสมขึ้นมา สิ่งนั้นเกิดเป็นธรรมขึ้นมาในหัวใจ นี่ธรรมฝ่ายเหตุสะสมขึ้นมา ธรรมฝ่ายเหตุเข้าไปชำระ สะสางใจของเราขึ้นมา ธรรมฝ่ายเหตุเราสะสมขึ้นมา

สิ่งที่กิเลสแสดงตัว สิ่งที่กิเลสยอมให้เราเห็นหน้า สิ่งที่กิเลสทำให้เราวิปัสสนาได้ เพราะธรรมที่เราสร้างสมขึ้นมา เราสร้างสมขึ้นมา นี่สร้างตน เราสร้างตน เรารักตน เราต้องทำสิ่งนี้ ทำสิ่งนี้ขึ้นมามันจะเป็นประโยชน์กับเราขึ้นมา เป็นประโยชน์กับเรา เห็นไหม สิ่งที่เป็นประโยชน์กับ

เราเรานั้นแหละ เพราะวิปัสสนาไปมันจะเป็นไปตามหลักธรรมชาติ เพราะในอริยสัจนี้ใครไปรู้ถึงอริยสัจ ใจนี้ผ่านจากอริยสัจออกมา กลั่นออกมาจากอริยสัจ หลุดออกมาจากอริยสัจแล้ว มันเห็นทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค

ความดับไป “นิโรธ” ความดับไป ความดับไปของอะไร ดับหมดนะ นิโรธระดับเกลี้ยงเลย ค้นหาความทะยานอยากทุกอย่าง ค้นหาว่ามันยังข้องอยู่ มันผูกอยู่มันจะหลุดออกไป ความหลุดออกไป เห็นไหม มันไม่ใช่เรา ถ้าเป็นเรามันหลุดออกไปได้อย่างไร อะไรหลุดออกไป สิ่งที่เป็นตัวเป็นคน สิ่งที่ยึดมันถือมัน ยึดมันว่ากายกับจิตนี้เป็นอันเดียวกัน มันจะแตกออกจากกัน ความที่แตกออกจากกันเพราะวิปัสสนาญาณนี้หมุนเข้าไปบ่อยๆ ต้องหมุนเข้าไปบ่อยๆ มันจะแก้ปล่อยวาง

พอมันปล่อยวางนี้ กิเลสมันจะซ้อนเข้าไปในขณะประพฤติปฏิบัตินั้น เพราะการประพฤติปฏิบัติการสร้างคนนี้เป็นงานอันแสนยาก การสร้างโลกนี้เราว่ายากแล้วนะ การสร้างโลกนี้ทุกคนเบื่อหน่าย ทุกคน การงานที่สะสมไป ทุกคนเครียด ทุกคนอยากจะมีความสุข อยากมีความสบาย การสร้างโลกนี้ก็เป็นงานที่ว่าถ้าใครประสบความสำเร็จ คนคนหนึ่งนั้นเขาจะลงชมเชย ลงส่งเสริมกันว่าคนนั้นยอดเยี่ยม ขอดของขอดของโลก แต่เขาก็สร้างโลก เขาต้องตายไป

แต่งงานสร้างคน การสร้างนี้มันเป็นงานที่หนักหนากว่านั้นมาก งานที่ว่าองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจะมารื้อสัตว์ขันธ์สัตว์ยังแบบว่า ยังท้อถอยว่าใครจะทำได้ ใครจะทำได้ เห็นไหม เวลามันยาก มันยากขนาดนั้น องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงถอนหายใจนะว่า “ใครหนอจะทำสิ่งนั้นได้” แต่เวลาทำไปแล้ว สิ่งที่เป็นไปได้เพราะอะไร

เพราะองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็เป็นผู้ที่สร้างสมบุญญาธิการมาเพื่อจะตรัสรู้เป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้ที่มีหัวใจ มีความคิดไฝธรรม ผู้ที่มีหัวใจคิดอยากจะประพฤติปฏิบัติ อยากจะสร้างคนออกไปพ้นจากโลก ก็ต้องสร้างสมบุญญาธิการมา ต้องมีบุญบารมีมา ถ้าไม่มีบุญบารมีมาจะเอาความคิดอย่างนี้มาจากไหน ไม่มีใครหรอกที่อยากจะไปทรมานตน ไม่มีใครหรอกที่แบบว่าไปทำแล้ว ไปวัดไปวา ไปประพฤติปฏิบัติ บวชเป็นพระบวชเป็นสงฆ์มานี้ทั้งชีวิตทุ่มเข้าไปแล้วคว่ำของเหลว ไม่มีอะไรติดมือมาเลย มันไปคิดอย่างนั้นใครจะไป

แต่ในเมื่อมีความคิดอย่างนั้นเพราะมันเชื่อ เชื่อว่ามรรคผลนิพพานมีอยู่ มรรคผลนิพพานมีอยู่ ในเมื่อหัวใจที่ไฝการประพฤติปฏิบัติต้องสะสมบุญญาธิการมา ต้องมีบุญบารมีมาขนาดนั้น

แล้ว ถึงต้องทำได้ไง องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงทำได้ พระอริยสาวกตามไป ทำได้ เห็นไหม ออกไปเป็นชั้นเป็นตอนเข้าไป ใจของเราต้องทำได้ มันถึงสะสมขึ้นมา

ถ้าไปคิดอย่างนั้นให้เห็นว่าความทุกข์ยาก ให้เห็นว่าสิ่งที่เป็นกิเลสเนี่ยมันอยู่ในหัวใจ แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ายังท้อพระทัยตั้งแต่ทีแรก เราถึงต้องทำกันด้วยความตั้งใจ เราถึงต้องทำกันด้วยความละเอียดรอบคอบ เราอย่าสูกเอาเผากิน ถ้าไม่สูกเอาเผากิน ในการคันคว้านี่ ในการทำความสงบเข้ามาเพื่อจะสร้างรากสร้างฐาน เพื่อจะสร้างตน เราก็ต้องทุ่มทั้งชีวิตอยู่แล้ว

แล้วในการวิปัสสนาถ้ามันปล่อยมันวางออกไป มันไม่ใช่หนเดียวครั้งเดียวแล้วเลิกใจ ส่วนที่เขากรมฐานม้วนเลื้อ เวลาวิปัสสนาไปสร้างสมขึ้นมาทำหนเดียวแล้วม้วนเลื้อ เลิกเลย พอเลิกเลยไปนี่ สิ่งที่เป็นตัวเป็นตนมันไม่หลุดออกไป ความค้นหาทะยานอยาก ความปล่อยวางด้วยตะบะธรรม ความปล่อยวางด้วยตะบะธรรมเป็นครั้งเป็นคราว มันไม่สมุจเฉทปหาน นิโรธะๆ มันไม่เป็นไป มรรคอริยสัจจมันไม่สามัคคีใจ ความเป็นสามัคคี คือปัญญา ภาวนามยปัญญามันไม่รวมตัว มันไม่เป็นมัชฌิมาปฏิปทา

ความที่จะเป็นมัชฌิมาปฏิปทานี้ เราช้า ต้องช้าเข้าไปๆ มันก็ว่า หนักบ้าง เบาบ้าง จะลงเห็นไหม ร้อยเข็มอีกนะ ความร้อยเข็มเนี่ยมันจะร้อยเข็มตรง ทีเดียวเข้าเลย ผู้ที่ปฏิบัติง่ายรู้ง่าย มี เขาสร้างสมของเขามา เขาทำได้ อนุโมทนาสาธุ เรา เราถ้าจะเป็นอย่างนั้นจริง เราจะร้อยไม่ได้ ถ้าเรา ร้อย ร้อยผิดร้อยพลาด ถ้าเราร้อยด้ายนั้นเข้าเข็ม เราจะมีคามภูมิใจว่าเราก็ทำได้ แล้วจะสำเร็จงานนั้น ด้ายนั้นร้อยเข้าไปในเข็มแล้วเราจะเอาไปเย็บผ้าเย็บผอน มันจะเป็นประโยชน์ขึ้นมา

จิตที่วิปัสสนาอยู่ วิปัสสนาอยู่ตลอดเวลา วิปัสสนาแยกกาย กายนี้สักแต่ว่ากาย กายนี้ต้องแปรสภาพโดยธรรมชาติของเขา เวทนาเป็นเวทนา เวทนานี้เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป จิตเป็นจิต ธรรมเป็นธรรม

ธรรมคือความคิดที่เกิดขึ้น มันกระทบกระทั่งกันเข้า เพราะเราไม่รู้เท่า เราไม่มีสติสัมปชัญญะพอ สัญญาเกิดขึ้น ความค้นหาทะยานอยากเกิดขึ้น มันจะหมุนออกไป ความคิดจะหมุนออกไป ชั้น ๕ จะรวมตัวออกไป เป็นความคิดออกไปๆ มันก็เป็นความคิดออกไป

นี่วิปัสสนา วิปัสสนาเข้ามาเรื่อยๆ พอเข้ามาเรื่อยๆ เหมือนกับร้อยเข็มเรื่อยๆ ร้อยเข้าปั๊บ ร้อยเข้ามันก็เข้าใจ กายเป็นกาย จิตเป็นจิต มันจะแยกออกจากกัน ฉะนั้น พอร้อยเสร็จ ความเสร็จอัน

นั่นเพราะอะไร เพราะมือเราร้อยเข็ม ตาเราเพ่งอยู่ แล้วมันเข้าจริงๆ มันจับต้องได้ สมุจเฉทปหาน ระหว่าง กาย เวทนา จิต ธรรม ก็เหมือนกัน จิตนี้เป็นจิต ทุกข์นี้เป็นทุกข์ ขันธ์นี้เป็นขันธ์ แยกออกจากกัน ความแยกออกจากกันมันต้องเป็นเช่นนั้น ความแยกออกจากกันเป็นความเป็นจริง นั่นนะ สร้างตน

ได้ตน ความได้ตนของเรา เพราะตน ตนนี้ไม่อยู่ในความหลงผิด ตนนี้ไม่เคลิบเคลิ้มไปในสิ่งที่ว่าไม่ใช่เรา ว่าเป็นเรา ตนนี้ เพราะจิตแยกออกมาจากขันธ์ ๕ กายไม่ใช่จิต จิตไม่ใช่กาย แยกออกมา จากมา ขันธ์ ๕ เป็นขันธ์ ๕ ทุกข์เป็นทุกข์ จิตเป็นจิต จิตนี้แยกออกไปเลย จิตนี้เป็นตน ตนนี้เข้าใจแล้วปล่อยวางอริยสัจไว้ตามความเป็นจริง ตนนี้ออกมาจากอริยสัจ เห็นไหม ออกมาจากอริยสัจเป็นตนขึ้นมา นี่สร้างตนขึ้นมาได้ขั้นหนึ่ง ตนนี้จะหมุนไปในวัฏฏะก็หมุนไปด้วยมีสติสัมปชัญญะ หมุนไปน้อยแล้ว ไม่หมุนเหวี่ยงไปเหมือนกับที่ว่าโลกล้วนๆ

โลกล้วนๆ นะ พระเจ้าอโศกมหาราชสร้างบุญกุศลขนาดไหน ก็เหวี่ยงไปตามโลก ตามโลกนั้น บุญกุศลพาเหวี่ยงไป นั่นเป็นการสร้างโลก การสร้างโลก เห็นไหม สร้างวัด ๘๔,๐๐๐ วัด นะ สร้างบุญกุศลนะ เผยแผ่ศาสนาขนาดนั้น นี่แรงเหวี่ยง นี่สร้างโลก

สร้างโลก เราได้สร้างมาพอสมควรแล้ว เราก็สร้างต่อไป เพราะการสร้างโลกนี่เป็นการสะสมบุญญาธิการ เป็นการสะสมบารมีไป เป็นการทำให้หัวใจนี้ชุ่มชื้นไป เราเดินทาง เรามีเสบียงไป เราก็สร้างไป

แต่การสร้างตนนี้สำคัญมาก ถ้าเราสร้างตนได้ มันเป็นการยืนยันกันจากภายใน เป็นการยืนยันว่าเราสร้างได้ เราเห็นจริง นี่หลักศาสนา สำคัญที่ว่าเป็นปัจจัยตั้ง รู้จำเพาะตน รู้จริงๆ ความรู้ อย่างนี้สร้างตนอย่างนี้เป็นพยานยืนยันกับตนนั้น ตนนั้น ผู้รับรู้ พอรับรู้ขึ้นมาที่มีความอึดใจ มีความพอใจ มีความสุขมาก

นี่การสร้างตน เป็นการที่ว่าจะต้องตะเกียกตะกายมานะ ความตะเกียกตะกาย ความวิริยอุตสาหะ เราทุ่มเข้าไปทั้งหมด แล้วก็ผลงานออกมาในใจของเราเอง ในใจของเราโดยใช้วิชาการด้วยมรรคอริยสัจจ เห็นไหม มีมรรคมีเหตุก็ต้องมีผล เรามีหน้าที่สร้างเหตุของเราเข้าไปอย่างเดียว สร้างเหตุเข้าไปเพื่อชำระสะสางกับความเป็นอวิชชา คือความเคยใจ ใจดวงนั้นจะขับไล่ให้เขาสะดวกสบาย ให้เขาพอใจของเขา

เราสร้างธรรมเข้าไป ธรรมนี้สร้างเข้าไป พยายามสะสมสร้างสมขึ้นไป นี่คุณงามความดีของเรามันถึงจะย้อนกลับมาเห็นใจ เห็นว่าเราก็มีอำนาจวาสนา เราก็สร้างสมบุญญานุการของเรา มา เห็นไหม สร้างสมบุญญานุการของเรา เราถึงได้ทำของเรา เรามีเจตนาเต็มที่แล้ว เจตนาเป็นเจตนา ถ้าเราไม่ทำเจตนา มันก็อ่อนตัวไป มันเป็นอนัตตาทั้งหมด มันตั้งอยู่ คับไปทั้งหมด เป็นของชั่วคราว จิตเข้มแข็งขนาดไหนมันก็อ่อนได้ เพชรขนาดไหนมันก็ต้องสึกกร่อนไปวันยังค่ำ จะรักษาขนาดไหน ไม่มีสิ่งใดในนี้เลยคงที่ ไม่มี

แต่หัวใจที่ปฏิบัตินี้คงที่เป็นอกุปปัปปธรรม เห็นเป็นตนขึ้นมาจริงๆ ตนนี้พ้นจากวิภวแล้ว ส่วนหนึ่ง ส่วนหนึ่งนะ หมุนไปก็หมุนไปโดยมีขอบเขต กับไม่มีขอบเขตเลย แต่ความสุข ความทุกข์ ความทุกข์อันละเอียดอ่อน ความสิ่งที่ละเอียดขึ้นมา มันก็ต้องสร้างสมเข้าไป ย้อนกลับเข้าตลอด สภาเข้าหาหัวใจของเรา พยายามสภาเข้าไป มันมีแง่มุมของมัน ในกาย ในเวทนา ในจิต ในธรรม ในกายนอก ในกายใน ในเวทนานอก ในเวทนาใน ในจิตนอก ในจิตใน มันมีเป็นชั้นเป็นตอนเข้าไป สร้างสมตนขึ้นไป

สร้างตน เห็นไหม สร้างตนเป็นชั้นเป็นตอนเข้าไป มันจะวิปัสสนาเข้าไป ความเป็นวิปัสสนาเข้าไป ชั้นแรกนี้ยากที่สุด ชั้น ๒ ชั้น ๓ เข้าไป ชั้น ๒ ชั้น ๓ คือความละเอียดเข้าไป มันจะทำได้ง่ายขึ้น ความง่ายขึ้นเพราะมันสลายไปเป็นแบบสลายเชือกๆ เข้าไป เราจับหัวเชือกได้ เราจะสภาเข้าไปหาเชือกนั้นได้ เราจับชั้นนี้ได้ เราจับเวทนาได้ ชั้นนี้และเวทนานี้เป็นความสุขความทุกข์ ใจใหม่ เป็นอารมณ์ของหัวใจใจใหม่ นี่มันจับต้องได้

ในเมื่อเราทำความสงบ ทำความสงบของใจนะ พื้นฐานของใจที่มันเป็นตนนี้ มันเป็นส่วนหนึ่ง มันเป็นความว่าง จิตดวงนั้นมีสมบัติของจิตดวงนั้น จิตดวงนั้นมีอริยทรัพย์ของใจเขา โดยเฉพาะ แต่สัมมาสมาธิในมรรคอริยสัจจ์นี้ต้องสร้างขึ้นมาก ถ้าสัมมาสมาธิของใจ ทำไม่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระอรหันต์นะ เวลาท่านจะปรินิพพาน ปฐมฌาน ทุตติยฌาน จตุตถฌาน อากาสาณัญญาตนะ นี่พระอรุณฤทธิ์ตามรู้ๆ ตลอด ใจที่เป็นความบริสุทธิ์นั้นเป็นใจที่บริสุทธิ์ อ่อนนุ่ม ถ้าจะออกมาทำงาน ต้องออกมาทำงาน

ใจที่เราสร้างตนขึ้นมาเป็นชั้นเป็นตอนก็เหมือนกัน เป็นชั้นเป็นตอนขึ้นมา มันเป็นสมบัติของใจ แต่พลังงานสมาธิที่เราสร้างขึ้นมาก ถึงต้องทำความสงบเข้ามา มันมีพื้นฐานเพราะใจนี้ทำได้ง่ายขึ้น มีพื้นฐาน มีความสงบ ใจมันชกอยู่แล้ว คือใจสะอาดอยู่แล้วทำความสะอาดง่าย ทำความ

สงบง่ายขึ้นมา ใจที่สะอาดกับใจที่เราสกปรกตลอด มันจะทำความสะอาดมันต้องทำได้ยาก เพราะ
 สิ่งที่เป็นความสกปรกนั้นมันขัดมันขวาง

สิ่งที่สกปรกในวัตถุนี้เป็นสิ่งที่สกปรกเฉยๆ นะ แต่สิ่งที่เปื้อนความสกปรกของใจนี้มันมีชีวิต มันเป็นนามธรรม มันมีการต่อต้าน มันมีการหลอกลวง มันมีการขุดหลุมพรางให้เราตก
 หลุมพรางไปในหัวใจ เห็นไหม ถึงว่าความคิด อวิชชาความคิดของกิเลสนี้มันร้ายกาจนัก เราอย่า
 คิดว่าเราเป็นคนดีที่สะอาดบริสุทธิ์ เราเป็นคนคินะ เป็นคนดี เป็นเพราะอารมณ์เฉยๆ แต่ความคิด
 ของเรา ถึงว่าเป็นคนดีมันก็เหยียบย่ำคนคินั่น มันหลอกคนคินั่นนะ หลอกคนที่ว่าดีๆ ให้หลง
 ไปในความเห็นของมัน ว่าสิ่งนั้นเป็นอย่างนี้ มันคาดหมายไป เราต้องทำความสะอาดเข้ามา เพื่อ
 จะค้นคว้าจับสิ่งนี้ให้ได้

ถ้าเราจับ กาย เวทนา จิต ธรรม ได้นี้มันเป็นการที่เราค้นคว้าไง ถ้าเราค้นคว้าเราก็คงได้งาน เรา
 จะทำงานเราต้องสมัครงาน เราถึงมีงานทำ ถ้าเราไม่มีงานทำ งานของเราทำความสะอาดเข้าไปๆ ทำ
 ความสงบของใจเข้าไป แล้วค้นคว้าหาเงื่อนไขหาปม ถ้าได้เงื่อนไขได้ปมมันก็วิปัสสนาไป กายนอก
 ภายใน เหมือนกัน กายไม่ใช่กาย กายนี้สักแต่ว่ากาย กายนอก ภายในก็ไม่ใช่กาย ภายในก็เป็นสัก
 แต่ว่า สักแต่ว่าอาศัยกันทั้งนั้น จิตนี้กับกายนี้อาศัยกันชั่วคราวจนกว่าจะหมดอายุขัย ถ้ายังไม่หมด
 อายุขัยแล้วมีเชื้ออยู่ มันก็อาศัยกันไปๆ แต่ถ้ามีธรรมเข้ามา ธรรมจะเข้าไปวิปัสสนา ทำลายเชื้อ
 ทำลายเชื้ออันนี้ เพื่อให้กายกับใจนี้แยกออกจากกันให้เป็นอิสระ

ความที่เป็นอิสระเข้าไปเป็นขั้นเป็นตอนเข้าไป จิตที่เป็นอิสระจากเชื้อที่เวลาผูกกระหว่าง
 กายกับใจนี้เป็นเนื้อเดียวกันนี้มันแยกออกจากกัน จิตนี้จะเป็นอิสระเข้าไปเป็นขั้นๆ เข้าไป ความที่
 จิตเป็นอิสระเป็นขั้นๆ เข้าไป มันก็เป็นการสร้างตนเข้าไปเป็นขั้นๆ เข้าไป ตนนี้จะสร้างเข้าไปเป็น
 ขั้นๆ เข้าไป มันต้องเป็นขั้นๆ เข้าไป เพราะว่ามันเป็นการบังไว้

มรรค ๔ ผล ๔ เห็นไหม กิเลสบังแล้วก็หลอกกันไปตลอด ถ้าเราพยายามย้อนกลับ สิ่งที่เรา
 ย้อนกลับเข้าไป ย้อนกลับเข้าไป กิเลสมันบังอยู่ตามนั้น เราต้องแยกออกๆ แยกออกให้เห็นหน้า
 ของกิเลสไง สิ่งที่เราเห็นหน้าของกิเลส กิเลสมันจะอาย มันจะหลบ หลบนั้นหลบเพราะอำนาจของ
 ธรรมตลอด อำนาจของมรรคที่เราสร้างขึ้น เราสร้างมรรค หน้าทีของเราต้องทำความสะอาดของ
 ใจ ความเพียรชอบ ชอบลงที่ทำความสะอาดนั้น แล้วยกขึ้น การงานชอบ ย้อนกลับเข้ามาดูสติปัฏ
 ฐาน ๔

ถ้าย้อนกลับมาดูสติปัฏฐาน ๔ แล้วแยกออก สิ่งที่แยกออก งานของเราคือการแยกออก
ตลอด เพราะสิ่งที่เป็นวิชานี้จะรวมสิ่งนั้นให้เป็นเหลี่ยมเป็นมุมแล้วหลบอยู่ตรงนั้น เห็นไหม
วิชาความไม่เข้าใจ พญามารในหัวใจอาศัยสิ่งที่เป็นความคิด อาศัยอารมณ์ความรู้สึกของเรา
ธรรมารมณ์เป็นเครื่องออกมาหาเกินเหี้ยว หากินเหี้ยวคือการสร้างโลก สิ่งที่ย่อไปสร้างโลกนั้น
คือเหี้ยวของเขา ให้เราเกาะเกี่ยวกับเหี้ยวสิ่งนั้น แล้วก็เอาความทุกข์มาให้ตลอด แต่ถ้าใจเป็นธรรม
นี้จะเห็นคุณค่าของใจมีคุณค่ามากกว่า จะย้อนกลับเข้ามาภายในตลอด จะย้อนกลับเข้ามาภายในๆ
แล้วทำงานอยู่ภายใน

งานอยู่ภายในนี้เป็นงานสร้างตน งานอยู่ภายนอกนี้เป็นงานสร้างโลก งานที่เป็นสร้างโลก
เราสร้างมาตลอด แต่ในเมื่อเกิดมาแม้แต่พระก็เหมือนกัน นกยังมีรังรัง พระก็ต้องมีที่อยู่อาศัย
ฉะนั้น เรื่องการดำรงข้อวัตรปฏิบัติมันต้องมีอยู่ การประพฤติปฏิบัตินี้ก็เป็นการประพฤติปฏิบัติ
ในเวลาที่เราจะแยกออกมาประพฤติปฏิบัติ แต่ในการทำข้อวัตร ในการบิณฑบาต ในการดำรงชีวิต
เพื่อจะเอาชีวิตนี้ เอากายกับใจนี้มาเพื่อจะชำระกิเลส ก็ต้องออกบิณฑบาตออกมาเพื่อหาอาหารนั้น
มาดำรงชีวิตนั้นไป เพื่อจะได้ชำระกิเลสตัวนี้

งานมันมีงานนอกงานใน แม้แต่พระก็ยังมีการดำรงชีวิต ต้องมีการสืบต่อให้ชีวิตนี้อยู่
ไม่ใช่จะทำให้มันเดี๋ยวนี้ เสร็จไปเดี๋ยวนี้ มันเป็นไปได้ มันถึงว่า งานนอกกับงานใน งาน
นอกในวัตรปฏิบัติ งานในคืองานพยายามหาเวลาของเรา แล้วย้อนกลับเข้ามาวิปัสสนาเข้าไป
ตลอด นี่การทำงานไปตลอด การเกิดเป็นมนุษย์มันถึงประเสริฐอย่างนั้น ประเสริฐที่มีหัวใจ มี
ร่างกาย แล้วยังได้ออกประพฤติปฏิบัติตามหลักของศาสนา หลักของศาสนาวางไว้อย่างนั้น

ฉะนั้น มันต้องแยกออก คือว่างานนอกก็ให้เป็นงานนอก ถึงเวลาทำก็ต้องทำ ตั้งสติไว้
ตั้งสติสัมปชัญญะไว้ ทำงานไป แต่หัวใจพยายามหลบเข้ามา ทำไปเพื่ออาศัย เห็นไหม สิ่งที่เป็น
โลกเมื่อก่อนนั้นเรายึดมันถึมัน เราพยายามยึดว่าสิ่งนั้นเป็นคุณประโยชน์กับเรา แต่ในขณะที่ว่า
จิตของเราเห็นคุณค่าของใจเข้ามานี้ มันจะเห็นคุณค่าของใจสูงกว่า คุณค่าของใจคือคุณค่าของตน
พอเห็นคุณค่าของใจสูงกว่า แต่มันต้องอาศัยสิ่งข้างนอกเป็นปัจจัยเครื่องอาศัย มันก็อาศัยสิ่งนั้น
ด้วยการดูๆ คลำๆ ไม่ยึดมันถึมันเหมือนเดิม

สิ่งที่อาศัยอยู่ภายนอก เราอาศัยเพื่อดำรงชีวิตไป เพื่ออาศัยดำรงชีวิตนี้ เพื่อกลับมาชำระ
กิเลสมันไป ให้มีโอกาส แต่ถ้ากิเลสมันจะหลอก มันจะไม่ให้ทำอะไรเลย เพื่อจะให้ตายไปพร้อม

กันใจ ความตายไปพร้อมกันนี้กิเลสมันยังพาวนไปในโลก เราจะสร้างตนขึ้นไป สร้างตนให้พ้นจากโลก คนนี้เป็นอิสระออกจาก ๓ โลกธาตุ ๓ โลกธาตุในวัฏฏะ ในที่อยู่ของจิตนั้น นี่มันต้องหมุนกลับเข้ามา มันเป็นโลกกับธรรมที่อยู่ในหัวใจที่ว่าต้องอาศัยไปตลอด เพราะว่าใจนี้ยังเป็นโลกอยู่ มีส่วนของโลก คือเชื้อของอวิชายังฝังอยู่ในหัวใจอยู่

การประพาศปฏิบัติมันต้องแบ่งให้ถูก แล้ววางออกไป แล้วแต่จริตนิสัยของใจดวงนั้น ถ้าใจดวงนั้นเห็นตรงนี้ ใจดวงนั้นพยายามพาไป ใจดวงนั้นจะมีทางมีช่องออกไป ถ้าใจดวงนั้นอันตู่ นะ นี่อันตู่ไปหมดเลย ไปทางไหนก็ติดขัด ออกไปโลกก็ติด ออกไปทางธรรมก็ขยับไม่ได้ มันก็ต้องพยายามหา พยายามคูสีลของเรา คูการประพาศปฏิบัติของเรา แยกออกมา แยกออกมาคือว่า แยกออกจากอารมณ์นั้นใจ ดึงใจออกมา มาใคร่ครวญดูใจ มันต้องใคร่ครวญดูแบบหมอ หมอเขาจะรักษาโรค เห็นไหม โรคนี้มีเชื้อจากอะไร เชื้อนั้นเป็นเชื้อจากอะไร วิเคราะห์ให้ได้เชื้ออะไร

อันนี้เหมือนกัน หัวใจนี้มันอันตู่เพราะอะไร ดึงใจออกมา ออกมาจากอารมณ์นั้นมาพิจารณา พิจารณาว่าจะทำอะไร พลิกแพลงไป อุปายวิธีการ ถ้าเราใช้อยู่บ่อยๆ เราใช้บ่อยๆ นี้กิเลสมันหัวเราะเยาะ มันรู้ทันใจ อาหารกินอยู่ทุกวันมันยังจีดนะ อาหารมื้อแรกนี้จะอร่อยมาก พอกินทุกวันแล้วมันจะเบื่อ แล้วการชำระกิเลสมันไม่ใช่อาหาร มันเป็นการต่อสู้ เป็นการฟาดฟันกับความเห็นภายในของเรา ความเห็นภายในที่มันสะสมมากับอวิชากับหัวใจดวงนั้น หัวใจดวงนั้นมันสะสมมา มันจะเป็นสันดาน สันดานของใจก็ไม่เหมือนกัน จิตนิสัยก็ไม่เหมือนกัน ความคิดความอ่านก็ไม่เหมือนกัน ความหยาบความละเอียดของใจก็ไม่เหมือนกัน นี่ความไม่เหมือนกันนี้ อาการของใจ อาการของใจเป็นสันดานของใจ วิปัสสนาเข้าไปๆ เพื่อพลิกแพลงใจ พลิกแพลงอุปายวิธีการ

ถ้าไม่พลิกแพลงอุปายวิธีการขึ้นไป กิเลสมันหัวเราะเยาะนะ เจือมาจากสี่ห้าทวิปจะมาทำร้ายมันใจ มันเห็นหมัดมาตั้งแต่ยังไม่ทันต่อเลย แล้วมันจะไปยอมเอาหน้ามาให้เราต่อเลยหรอ นั่นคืออุปายวิธีการเก่าๆ ใจ อุปายวิธีการใหม่ๆ พลิกขึ้นมา เป็นปัจจุบันตลอดๆ ถ้าเป็นปัจจุบันนั้นเป็นความคิด เป็นความเห็น เป็นปัญญาธรรม เป็นปัจจุบัน คือว่าเป็นงานชอบ งานชอบที่ว่าปัจจุบันต่อสู้กับกิเลสดวงนั้น กิเลสในใจดวงนั้น ขณะที่เกิดขึ้นนั้น กิเลสมันก็หลบหลีก หลบหลีกตลอดเวลา การต่อสู้เข้าไปภายใน นี่ภายในก็ต้องแตก กายอสุภะก็ต้องแตก แม้แต่กายของใจ ใจที่เป็นกายล้วนๆ มันก็ต้องแตก กาย เวทนา จิต ธรรม อริยสัจ ๔ ในการวิปัสสนา วงรอบ ๔

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงบอกว่า “กิจนี้เราได้ทำกิจแล้ว ญาณเกิดขึ้นแล้ว ถึงได้ปฏิบัติตน” ในชั้นมัจฉา เห็นไหม วงรอบ ๑๓ ของในอริยสัจที่หมุนเข้าไปๆ จนปล่อยวางทั้งหมด ถึงได้ปฏิบัติตนไป

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกปัญจวัคคีย์นะ “ไม่เคยพูดใช้ไหม เราไม่เคยพูดใช้ไหมว่าสำเร็จเป็นพระอรหันต์” แต่ในเมื่อกิจนั้นได้ทำแล้ว ญาณการเผากิเลสนั้นได้เผาแล้ว สุดสิ้นของการประพฤติปฏิบัตินั้นแล้ว ถึงได้ปฏิบัติตนว่าจิตนั้นเป็นอิสระกับตน จิตนั้นสร้างตนจนสำเร็จเป็นตนโดยสมบูรณ์ ตนโดยสมบูรณ์นั้นพ้นออกไปจากวิภวาททั้งหมด พ้นออกไปจากวิภูษะ พ้นออกไปจากพรหม พ้นออกไปทั้งหมด นั่นเป็นการสร้างตน ได้ตนขึ้นมา

เรานะ เราที่ว่าเป็นเราเป็นเขาเป็นเรา เราเป็นคนสร้าง เราสร้างเราอยู่เราก็สร้างแต่เรื่องของโลกเราไป เราเป็นผู้สร้าง ถ้าเราสร้างเรื่องของโลก เราคิดเรื่องของโลก เราอยู่กับโลกเขา เราก็เป็นโลกวันยังค่ำ เราสร้างธรรมขึ้นมาๆ จนสร้างตนได้ เอาตนของเราไว้เป็นเราให้ได้ เราไม่สร้างโลกโลกเป็นหน้าที่ของเรื่องของโลกเขา เราสร้างเรื่องของธรรม

เรื่องของธรรม ธรรมทั้งหลาย ธรรมทั้งหลายที่มารวมลงทั้งหมดแล้ว วิมุตติธรรมนี้ให้รสประเสริฐที่สุด ในรสของธรรม รสวิมุตติธรรมนี้รสประเสริฐยิ่งกว่าธรรมทั้งปวง วิมุตติธรรมเกิดขึ้นจากอะไร (เทพสิ้นสุดเพียงเท่านี้)